

ZO KIJKT VVJ NAAR PARTICIPATIE

Groeien naar
meer participatief besturen

Voor VVJ is goed beleid het beleid dat op een participatieve manier tot stand komt, geëvalueerd en bijgestuurd wordt. We zien het als onze taak om de stakeholders van het gemeentelijke beleid voor kinderen en jongeren hierin te versterken, stap voor stap, samen. Deze visie vormt hiervoor het fundament.

Gemeentebesturen kunnen groeien in participatief besturen. Net zoals een kindvriendelijke stad of gemeente streeft naar de realisatie van alle rechten van het kind zoals omschreven in het Kinderrechtenverdrag, zo zal een gemeente streven naar, groeien naar meer participatief besturen. En net zoals we geloven dat lokaal beleid voor kinderen en jongeren steeds meer, beter en breder kan worden, geloven we dat een gemeentebestuur kan leren om kinderen en jongeren steeds meer een stem te geven in het beleid. Het is immers een leerproces dat nooit stopt, want mensen en contexten veranderen. Ervaring opdoen, leren en die kennis bewaren is een blijvende uitdaging.

We geloven dat er drie belangrijke stakeholders zijn om het lokaal beleid voor kinderen en jongeren te maken: politici, ambtenaren en de kinderen en jongeren zelf. Elk heeft zijn eigen rol te vervullen als een gemeente wil groeien naar meer participatief besturen. Politici creëren het kader waarbinnen participatief gewerkt kan worden, ambtenaren vormen de brug tussen politici en de doelgroep en de kinderen en jongeren zijn degene die hun stem laten horen, al dan niet op vraag van het gemeentebestuur.

In het kort gezegd

VVJ benadert participatie als een recht van kinderen en jongeren en een plicht van gemeentebesturen. We hebben daarbij aandacht zowel voor participatie die bottom-up ontstaat als voor participatie die top-down georganiseerd wordt. In de kern betekent beleidsparticipatie van kinderen en jongeren dat er een wisselwerking is tussen het gemeentebestuur en kinderen en jongeren, die resulteert in invloed op het beleid.

Daarbij hebben kinderen en jongeren het recht om wel of niet te participeren, ontwikkelen ze hun competenties en zien we participatie als een investering in de lokale democratie en de toekomst van de gemeente. Daarbij is de jeugdraad een sterk concept om jongeren een stem te geven in het beleid. In het sterk afgeslankte decreet lokaal jeugdbeleid krijgt de jeugdraad immers de taak om kinderen en jongeren te betrekken bij de opmaak en de uitvoering van het meerjarenplan.

Voor het gemeentebestuur is participatie een plicht en betekent het werken aan een draagvlak voor het beleid. Kiezen voor participatief besturen betekent een klimaat scheppen voor participatie die bottom-up ontstaat en zelf eerlijke participatie-initiatieven opzetten. Het resultaat is een goed beleid voor en op maat van kinderen en jongeren.

Verankering beleidsparticipatie in regelgeving

Gemeentebesturen worden in hun werking sterk beïnvloed door een ruim regelgevend kader dat uitgetekend is door de federale overheid en de gewesten en gemeenschappen. In dit regelgevend kader staan ook richtlijnen die verband houden met de participatie van kinderen en jongeren aan het beleid. We zetten ze even op een rij.

Grondwet: de Belgen en hun rechten

Artikel 22bis zegt dat elk kind het recht heeft "(...) zijn mening te uiten in alle aangelegenheden die het aangaan; met die mening wordt rekening gehouden in overeenstemming met zijn leeftijd en zijn onderscheidingsvermogen. Elk kind heeft recht op maatregelen en diensten die zijn ontwikkeling bevorderen. (...)".

Als we dit vertalen naar lokaal beleid voor kinderen en jongeren, dan betekent dit dat gemeentebesturen de plicht hebben om de mening van kinderen¹ te horen bij beslissingen die een invloed hebben op hun leefwereld, én om met die mening rekening te houden. De leefwereld van kinderen kun je niet in een beleidsvakje steken, maar gaat heel breed. Het gaat over welzijn, wonen, veiligheid, onderwijs en scholen, vrije tijd, mobiliteit en verkeer, milieu, gezondheid, ruimtelijke planning en openbare werken en gemeentebreed beleid.

Cultuurpact decreet van 28 januari 1974: deelneming aan voorbereiding en uitvoering beleid

Hoewel 'cultuur' in de titel van het decreet staat, valt ook het jeugdbeleid hieronder. In artikel 6 staat: "Elke overheid moet alle erkende representatieve verenigingen en alle ideologische en filosofische strekkingen betrekken bij de voorbereiding en de uitvoering van het cultuurbeleid. Met dit doel zullen zij een beroep, doen op passende bestaande of op te richten organen en structuren, met het oog op inspraak of advies."

Dit artikel verankert de participatie van erkende verenigingen aan het beleid. Geef je subsidies aan een vereniging, dan laat je die mee de regels bepalen. Voor jeugdwerkinitiatieven kan de jeugdraad zo'n orgaan of structuur zijn. Zijn de erkende verenigingen niet vertegenwoordigd in de jeugdraad? Dan moet de gemeente een andere structuur opzetten om hen inspraak te geven en advies te laten formuleren.

Gemeentedecreet van 15 juli 2005: burgers nabij werken

Artikel 3 stelt een duidelijke taak voor gemeenten: "De gemeenten verzekeren een burgers nabij, democratische, transparante en doelmatige uitoefening van de gemeentelijke bevoegdheden. Ze betrekken de inwoners zo veel mogelijk bij het beleid en zorgen voor openheid van bestuur."

De kracht van hogere regelgeving

De Grondwet is de moeder van alle regelgeving. Geen enkel besluit van welke Belgische overheid ook, mag hier tegenin gaan of haar bepalingen afzwakken. Tussen de Grondwet en de gemeentelijke beslissingen staan nog de decreten van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest, zoals het cultuurpactdecreet en het gemeentedecreet. Gemeentebesturen mogen zich enkel strenger opstellen dan hogere regelgeving, ze mogen die nooit afzwakken.

Zo kijkt VVJ naar participatie

*Participatie is een fundamenteel recht van **kinderen en jongeren***

*en **gemeentebesturen** hebben hier een belangrijke rol in te vervullen omdat ze een grote invloed hebben op de directe leefomgeving van kinderen en jongeren.*

Een dubbele focus als rode draad

We bekijken participatie vanuit twee standpunten:

- Kinderen en jongeren hebben het recht om te participeren;
- Een gemeentebestuur heeft de plicht om kinderen en jongeren te laten participeren aan het beleid.

We hebben met andere woorden aandacht voor participatie:

- Die bottom-up groeit, vanuit de burger,
- En participatie waarin het gemeentebestuur het initiatief neemt, top-down.

¹ Het begrip 'kind' wordt in de Grondwet gedefinieerd vanuit het Kinderrechtenverdrag en doelt op de leeftijdsgroep van nul tot achttien jaar.

Beide standpunten, beide startpunten van participatie zijn waardevol. Voor een goed lokaal participatiebeleid heeft een gemeentebestuur nood aan een categoriale jeugdreflex² en voelsprietten om te detecteren waar initiatieven van onderuit ontstaan en wat hun waarde is.

Bouwstenen voor participatief besturen

VVJ ziet vier bouwstenen voor gemeentebesturen die hun beleid op een participatieve manier willen vormgeven, uitvoeren en evalueren. Als alle bouwstenen aanwezig zijn, is er sprake van een gemeente die op een participatieve manier bestuurd wordt.

Burgers zijn actor in het beleid

Burgers, dus ook kinderen en jongeren, nemen zelf het initiatief om mee hun leefomgeving vorm te geven ('actief burgerschap') en nemen op die manier deel aan het beleid.

Strategie op lange termijn

Het gericht zijn op de noden en behoeften van inwoners is verankerd in missie en visie van gemeentebestuur, maakt deel uit van een langetermijnstrategie.

De verantwoordelijkheid van politieke actoren

Het is duidelijk hoe college en gemeenteraad omgaan met signalen van bevolking (uit initiatieven die bottom-up ontstaan + uit adviesraden en andere bestuurlijke initiatieven).

Een rol voor ambtenaren

Ambtenaren kennen hun rol als voelsprietten van en ambassadeur voor het gemeentebestuur, hebben een mandaat en de instrumenten om signalen op te pikken en mee om te gaan. Ze kennen de weg die signalen afleggen richting beleidsbeïnvloeding en zijn gevormd om die rol te kunnen waarmaken.

Is er draagvlak voor participatief besturen?

Of er ruimte is om te groeien naar meer participatief besturen, hangt af van een aantal zaken:

- Welke voorgeschiedenis heeft het beleid voor kinderen en jongeren? Staat dit beleid traditioneel sterk, of net niet? Of je kan spreken van een 'sterk' beleid hangt af van zaken als de mate waarin het beleid participatief tot stand kwam, de plaats van 'jeugd' in het organogram, de mate waarin de jeugdambtena(a)r(en) invloed verworven hebben, de aandacht voor jeugd doorgesijpeld is in andere sectoren...
- Wie oefent het meeste invloed uit op het beleid? Dit kunnen zowel personen zijn als groeperingen;
- Tussen wie klikt het wel en tussen wie klikt het niet?
- Welke prioriteiten stelt het gemeentebestuur?
- ...

Participatie als instrument voor het gemeentebestuur

Voor een gemeentebestuur is participatie een instrument om:

- Initiatieven te detecteren die van onderuit groeien en te weten of en welke ondersteuning zij nodig hebben;
- Een netwerk uit te bouwen van mensen en organisaties die iets kunnen betekenen voor elkaar en voor het beleid;

² "De categoriale jeugdreflex is een interne horizontale kwaliteitsdynamiek die streeft naar een goed en geïntegreerd lokaal (jeugd)beleid. De categoriale jeugdreflex brengt leefwereldperspectief in het beleidsdiscours en richt zich breed naar alle levenssferen van kinderen en jongeren. De categoriale jeugdreflex is meer dan een eenzijdige doelgroepenbenadering. Het plaatst kinderen en jongeren in een bredere samenlevingscontext." (visie VVJ op lokaal beleid voor kinderen en jongeren)

- Beleidsdoelstellingen te formuleren die de juiste antwoorden bieden op wat de burger werkelijk nodig heeft. Dat maakt het beleid effectiever (doelen bereiken) en efficiënter (middelen voor de juiste zaken inzetten) dan wanneer niet ingespeeld wordt op werkelijke noden en behoeften;
- Draagvlak te creëren voor het beleid. Participatie is een middel om bestuurders de legitimiteit te geven om beleid te maken 'in naam van' de burger, een aanvulling op het mandaat dat politici krijgen bij de verkiezingen.

Als een gemeentebestuur participatief gaat besturen, dan leert het om zijn beleid te laten beïnvloeden door burgers, met vallen en opstaan. Het leert om doelstellingen te formuleren en uit te werken die werkelijk een positief verschil zullen maken voor de doelgroep. Door kleine en grote succesverhalen groeit stap voor stap een participatieve cultuur bij het gemeentebestuur én de burgers.

Ook kinderen en jongeren participeren

Voor VVJ verdienen kinderen en jongeren speciale aandacht in het beleidsproces, want:

- Kinderen en jongeren hebben geen stemrecht;
- Hebben wél het recht om gehoord te worden;
- Maken zowat een derde uit van de bevolking;
- Zijn bovendien de enige ervaringsdeskundigen over hun leefwereld;
- En zijn competent om deel uit te maken van het beleidsproces;
- Dus je kán hen op veel andere manieren dan het stemrecht betrekken bij het beleid.

Participatie als investering in kinderen en jongeren

Kinderen en jongeren ontwikkelen competenties door deel te nemen aan het beleidsproces. Ze doen er kennis op over beleidsthema's en hoe het gemeentebestuur werkt, leren kritisch denken en in team werken, leren komen tot consensus, trainen zich in attitudes als luisteren naar anderen/andere meningen en rekening houden met elkaars sterktes en zwaktes, en zoveel meer.

Jonge inwoners verantwoordelijkheid geven is een investering. Een gemeentebestuur investeert in de lokale democratie als het toont dat het in kinderen en jongeren gelooft en hen als volwaardige burgers effectief een stem geeft in het beleid. Het versterkt kinderen en jongeren in die rol. Zo zijn zij beter dan voorheen in staat zijn om af te wegen of ze ergens (mee) voor in de bres gaan springen of niet en legt het gemeentebestuur de basis voor een groep inwoners met een hart voor de gemeente die bereid zijn zich voor de gemeenschap in te zetten.

Tijd en mensen investeren in de participatie van kinderen en jongeren is ook investeren in de toekomst van de gemeente. Wat goed is voor kinderen, is in vele gevallen ook goed voor volwassenen. Denk aan een goede luchtkwaliteit, een veilig doorsteekbare dorpskern of stadscentrum voor voetgangers en fietsers, een vlotte doorverwijzing tussen (gemeentelijke) diensten, het bewaken van de kwaliteit van woningen, propere straten en pleinen... Een beleid dat afgestemd is op de zwakste schakels in de samenleving, houdt de ketting van het volledige beleid sterk.

Dus is participatie van kinderen en jongeren aan het beleid...

*De **wisselwerking** tussen
het gemeentebestuur en kinderen en jongeren
die resulteert in **invloed op het beleid**.*

Wanneer is er sprake van wisselwerking?

We spreken van een wisselwerking tussen gemeentebestuur en kinderen en jongeren als aan volgende voorwaarden is voldaan.

Het gemeentebestuur zet instrumenten in om de mening van kinderen en jongeren te horen, te ontvangen;
EN

Kinderen en jongeren hebben een mening en maken die kenbaar aan het gemeentebestuur / het gemeentebestuur pikt de mening op;

EN

Het gemeentebestuur gaat in gesprek met die kinderen en jongeren: hoe kan het al dan niet aan de slag met de input?

EN

Het gemeentebestuur voert uit wat afgesproken is en betreft geïnteresseerde kinderen en jongeren bij de uitvoering, evaluatie en bijsturing, dus kinderen en jongeren hebben het beleid beïnvloed.

Wie zijn de kinderen en jongeren en wat is hun rol?

De doelgroep van kinderen en jongeren is heel divers qua leeftijd, cultuur, economische status, woonplaats, religie, moedertaal, onderwijsvorm... Je kan hen individueel benaderen, of in groep, in een vereniging/opvanginitiatief/school/vrijtijdsbesteding, in hun gezin, hun buurt.

De rol van kinderen en jongeren is hun stem te laten horen op heel diverse manieren. Ze kunnen daarvoor zelf initiatief nemen, of deelnemen aan participatie-initiatieven die het gemeentebestuur opzet. Kinderen en jongeren hebben altijd de keuze om geen initiatief te nemen of om niet te participeren.

Wat is het gemeentebestuur en wat is zijn rol?

Onder 'gemeentebestuur' verstaan we de mandatarissen (politici, dus burgemeester, schepenen en gemeenteraadsleden) en de ambtenaren en medewerkers van verzelfstandigde entiteiten van steden en gemeenten. Deze horen er bijgevolg *niet* bij: bestuursorganen, middenveldorganisaties en adviesraden. Adviesraden zijn dan wel weer een instrument om burgers in de gemeente aan het beleid te laten participeren.

De rol van het gemeentebestuur is:

- Werken aan (draagvlak voor) meer participatief besturen doorheen het hele gemeentebestuur;
- Een klimaat creëren voor bottom-up participatie³;
- Eerlijke participatie-initiatieven opzetten;
- Zo kinderen en jongeren ruimte geven om het beleid te beïnvloeden.

Hoe werk je aan een draagvlak?

Ken je **mensen en processen**. Weet wie de kinderen en jongeren in je gemeente zijn, hun gezinnen en verenigingen. Ken hun eigenheden en gevoeligheden, hun bekommernissen en verwachtingen naar het gemeentebestuur toe. Weet welke weg beslissingen binnen het gemeentebestuur afleggen, wat de officiële en officieuze positie is van ambtenaren en medewerkers, van politici.

Heb een **plan** om hen te betrekken, rekening houdend met wat je over hen weet. Begin met diegenen met een intrinsieke motivatie voor je project. Zitten ze niet op de juiste stoel om direct officieel knopen door te hakken, ze kunnen wel mee het pad effenen en diegenen enthousiasmeren die wel knopen kunnen doorhakken, het licht op groen kunnen zetten om door te gaan.

³ Je kan de principes uit onze visietekst jeugdwerkondersteuning ook toepassen op initiatieven die als doel hebben het beleid te beïnvloeden. Voor beide relaties zoek je naar partnerships en maatwerk.

Zoek naar een **win-win** voor alle partijen. Benoem wat andere diensten, politici, te winnen hebben bij je project, en op welke manier je project een positieve invloed zal hebben op (de leerwereld van) welke kinderen en jongeren, hun verenigingen, hun gezinnen.

Neem je **tijd**. Als je mensen ernstig neemt en echt een stem wil geven, dan geef je hen de tijd om na te denken over hun standpunt, dat goed te formuleren en te verdedigen. Strakke deadlines werken niet. Gun elkaar ook de tijd om af te toetsen of je op dezelfde golflengte zit, indien nodig de koers te veranderen en opnieuw af te toetsen. **Sta open** voor alternatieven.

Communiceer, communiceer, communiceer. Over je plannen, je motivatie, hoe je het project wil aanpakken, wat je van wie verwacht, je doel, tussen- en eindresultaten. Doe dat zowel intern, binnen het gemeentebestuur, als extern, naar andere belanghebbenden, en de brede bevolking indien van toepassing.

Wat is een eerlijk participatie-initiatief?

We zetten even de bril op van een gemeentebestuur dat het initiatief neemt om kinderen en jongeren te betrekken bij het beleid. VVJ heeft een visie op hoe je dat op een eerlijke manier kunt aanpakken. Met 'eerlijk' bedoelen we vooral dat de participatie geen 'window dressing' is, maar dat het een volwaardig deel uitmaakt van het beleidsvormingsproces.

Bij een eerlijk participatie-initiatief is de methodiek ten eerste **afgestemd op het doel**. Een gemeentebestuur kan verschillende doelen hebben. We geven hierbij een aantal opties, geïnspireerd op de *participatieladder van Roger Hart*, maar benadrukken dat per situatie, per vraag, een verschillend doel kan gerechtvaardigd worden. Alle doelen hebben met andere woorden evenveel waarde. Wat wel verschilt, is de mate van betrokkenheid van de doelgroep.

Als het gemeentebestuur de doelgroep wil manipuleren, als decoratie gebruiken of wil afkopen, is er sprake van *schijnparticipatie*.

Er is *wel* sprake van participatie als het gemeentebestuur kinderen en jongeren:

- Informeert en hen een opdracht geeft;
- Informeert en hen advies laat geven;
- Mee laat beslissen.

Er is *ook* sprake van participatie als kinderen en jongeren het initiatief nemen en het gemeentebestuur de besluitvorming begeleidt, of als kinderen en jongeren het initiatief nemen en het gemeentebestuur betrekken bij de besluitvorming.

Ten tweede is bij een eerlijk participatie-initiatief de methodiek **afgestemd op de doelgroep**. De methodiek wordt uitgevoerd door personen die het vertrouwen genieten van de doelgroep. Je gaat als initiatiefnemer naar de doelgroep toe. Verwacht niet dat zij tot bij jou komen, al lijkt je aanbod voor jou nog zo aantrekkelijk. Zorg voor correcte, duidelijke informatie over het onderwerp en de afbakeningen. Hou bij het kiezen van de methodiek rekening met de eigenheden van de doelgroep.

Tenslotte heb je een **duidelijk kader** nodig. Denk na over:

- Waarover zullen de deelnemers input kunnen leveren?
- Hoe zal het gemeentebestuur omgaan met de geleverde input?
- Welke diensten gaan met de resultaten aan de slag?
- Hoe de resultaten en de uiteindelijke beslissing naar de deelnemers terugkoppelen?

Rol en positie van de jeugdraad

In een goed participatiebeleid voor kinderen en jongeren zet een gemeentebestuur een variatie van kanalen en methodieken in om:

- Een netwerk op te bouwen van mensen en organisaties die iets kunnen betekenen voor elkaar;
- Noden en behoeften bij kinderen en jongeren te detecteren;
- Van de doelgroep te weten te komen wat volgens hen de juiste antwoorden zijn;
- Af te toetsen of er draagvlak is voor een beleidsidee;
- Zaken te realiseren samen met de jonge doelgroep.

De jeugdraad verdient zijn plaats in een goed gemeentelijk participatiebeleid, en wel om twee redenen. Ten eerste krijgt de jeugdraad in het sterk afgeslankte decreet lokaal jeugdbeleid de taak om kinderen en jongeren te betrekken bij de opmaak en de uitvoering van het meerjarenplan. Hiermee bevestigde de Vlaamse overheid haar geloof in de jeugdraad als participatie-instrument voor lokaal beleid. Door geen vormvereisten of expliciete verwachtingen mee te geven, laat de Vlaamse overheid de gemeentebesturen vrij om het instrument zo vorm te geven dat dit het beste past in de lokale context.

Daarnaast is de jeugdraad een plek waar jongeren en jeugdwerkinitiatieven al jaren hun link met de gemeente vinden, de ene keer weliswaar al met groter succes dan de andere keer. Of je in de jeugdraad vooral jeugdwerkinitiatieven vertegenwoordigd ziet, of als je er voornamelijk individuele jongeren vindt, maakt niet uit. De jeugdraad wil lokaal de motor worden van een vernieuwde aanpak van beleidsparticipatie voor en door kinderen en jongeren.

Tot slot

We beseffen dat groeien naar meer participatief besturen een werk van lange adem is. Veel hangt af van hoe betrokken politici zijn op het onderwerp, en van de bereidheid bij ambtenaren om op een andere manier te gaan werken. Als VVJ zien we dat kleine successen mensen zin doet krijgen in meer. Dat geldt voor de kinderen waarmee is gefilosofeerd, de jeugdraad die een bescheiden succes heeft geboekt, de schepen die gewaardeerd wordt om een dappere keuze waarmee hij tegen een oorspronkelijke beslissing ingaat maar luistert naar de bezorgdheden van betrokkenen, de ambtenaar die meer tevredenheid merkt door een kleine aanpassing van de dienstverlening... Allemaal geen wereldschokkende zaken, wel kleine stappen in de goede richting.

Wil jij ook stappen vooruit zetten, dan staat VVJ voor jou klaar. We bieden vorming aan rond participatie voor zowel jeugdleden, jeugdambtenaren als schepenen. Wil je een meer gepersonaliseerde aanpak, dan komen we voor een vorming of een begeleiding op maat naar je toe. Heb je een snelle vraag, contacteer dan jouw provinciaal ondersteuner. We helpen je graag verder.

VVJ | Vereniging Vlaamse Jeugddiensten vzw | Ossenmarkt 3 | 2000 Antwerpen
T 03 740 76 42 | E info@vvj.be | W www.vvj.be
M <https://www.facebook.com/vvjvzw> | https://twitter.com/vvj_vzw | <http://www.instagram.com/vvjvzw>

